

You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Udostępnianie książek elektronicznych w polskich bibliotekach publicznych w świetle badań ankietowych

Author: Agnieszka Łakomy

Citation style: Łakomy Agnieszka. (2017). Udostępnianie książek elektronicznych w polskich bibliotekach publicznych w świetle badań ankietowych. W: T. Wilkoń (red.), "O etosie książki : studia z dziejów bibliotek i kultury czytelniczej" (S. 242-257). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

AGNIESZKA ŁAKOMY

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Udostępnianie książek elektronicznych w polskich bibliotekach publicznych w świetle badań ankietowych

Rozwój technologii komputerowych ostatnich kilkudziesięciu lat wpłynął znacząco na rynek wydawniczy. Jedną z najważniejszych zmian, którą można na tym polu zaobserwować, to wykształcenie się nowej formy książki – książki elektronicznej. Ogólnie rzecz biorąc, książka elektroniczna to „treść wprowadzona do pamięci komputera, napisana w pliku o odpowiednim formacie, dystrybuowana za pomocą dysków optycznych, pamięci przenośnych lub sieci komputerowych, możliwa do odczytania za pomocą określonego oprogramowania zainstalowanego w urządzeniu komputerowym”¹, która jednocześnie jest wydawnictwem zwartym. Wśród e-książek dostępnych na rynku można wyróżnić kilka typów. Pierwszy z nich to książka multimedialna, którą charakteryzują: integracja, ikoniczność oraz interaktywność². Integracja polega na połączeniu różnych środków przekazu w jedną kompozycyjną całość. Obok tradycyjnego tekstu w takich publikacjach znajdują się sekwencje wideo, pliki muzyczne, ilustracje czy animacje. Integracja w książkach multimedialnych nie kończy się na wielości środków przekazu. Łączy się w nich komunikaty różnej jakości, które przeznaczone są zazwyczaj dla odmiennych grup odbiorców – obok przekazów naukowych można odnaleźć przekazy popularnonaukowe oraz gry komputerowe³. Ikoniczność z kolei wpływa na sposób pokazania treści. Nie stosuje się tradycyjnego rozwiązania formalnego: czarnego tekstu na białym tle. Kolor, a także ilustracje są niezbędne, tworzą

---

¹ M. SOPYŁO: *Estetyka książki elektronicznej*. Gdynia 2008, s. 14.

² M. GÓRALSKA: *Fenomen multimediiów*. „Biuletyn EBIB” 1999, nr 4. www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebibo4/mgoralska.html [dostęp: 15.09.2015].

³ Ibidem.

bogatą i urozmaiconą szatę graficzną. Wprowadza się również systemy znaków obrazkowych, które ułatwiają czytelnikowi orientację w strukturze książki⁴. Interaktywność z kolei wiąże się z hipertekstem, a więc możliwością wyboru kolejności odczytywania treści danego dzieła. Czytelnik może także ingerować w cechy formalne, jak wielkość czcionki, jej typ oraz kolor⁵.

Kolejnym typem e-książki jest książka online, inaczej określana mianem książki internetowej. Dostęp do niej możliwy jest tylko zdalnie – poprzez internet. Ciekawą odmianą są książki elektroniczne będące jednocześnie nowym zjawiskiem literackim, funkcjonującym w ramach tzw. liternetu. Chodzi o książkę interaktywną i hiperksiążkę. Pierwsza jest opracowywana przez grupę twórców, których pracę nadzoruje moderator, konstrukcja drugiej oparta jest na hipertekście. W literaturze oprócz omówionych już typów wymienia się także e-książki, które imitują książki drukowane. Mają one taką samą szatę graficzną, jak książki tradycyjne, składane są jednak z myślą o czytnikach elektronicznych⁶. Z kolei gdy książka elektroniczna powstaje poprzez odwzorowanie książki rękopiśmiennej lub drukowanej – najczęściej przez skanowanie – mówi się o książce wizualnej czy replice cyfrowej.

Pojawienie się książki elektronicznej na rynku zostało zauważone między innymi przez biblioteki publiczne, które rozpoczęły uzupełnianie swoich zbiorów o nowy typ publikacji. Początkowo dotyczyło to tylko książek dostępnych na nośniku fizycznym, przede wszystkim książek multimedialnych (encyklopedie, podręczniki czy programy-książki dla dzieci). Oprócz tego często zamieszczano wykazy linków do stron internetowych z darmowymi publikacjami tego typu. Obecnie istnieje więcej możliwości, które biblioteki, również publiczne, mogą wykorzystać, aby zaoferować swoim czytelnikom dostęp do e-książki. Jedną z nich jest zakup licencji na pełnotekstowe bazy danych, które obok artykułów naukowych oferują także pozycje książkowe. Należy jednak podkreślić, że w ten sposób są udostępniane publikacje w większości o charakterze naukowym, w związku z czym rozwiązanie to jest użyteczne przede wszystkim w przypadku bibliotek naukowych.

Sposobem udostępniania treści elektronicznej, po który coraz chętniej sięgają książki, są biblioteki lub repozytoria cyfrowe. Pozwalają one na dostarczanie czytelnikowi cyfrowych replik książek tradycyjnych. Jednak ze względu na zapisy prawa autorskiego w ten sposób udostępnia się przede wszystkim pozycje, do których wygasło prawo autorskie, a więc książki starsze oraz dostępne w domenie publicznej. Najnowsze wydawnictwa rzadziej umieszczane są w kolekcjach bibliotek cyfrowych.

---

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ P. BURKE: *e-Publikacje w InDesign CS6. Projektowanie i tworzenie publikacji cyfrowych dla tabletów, czytników, smartfonów i innych urządzeń*. Warszawa 2013, s. 65–66.

Na początku XXI wieku pojawiło się nowe rozwiązanie – systemy dystrybuujące e-content. Jest to oprogramowanie, które umożliwia czytelnikom biblioteki wypożyczenie książki elektronicznej (ePuB, Mobi czy PDF) analogicznie do wypożyczenia książki tradycyjnej. Oznacza to, że udostępniona czytelnikowi książka jest już niedostępna dla innych zainteresowanych. Procedura wypożyczenia jest bardzo prosta: po zalogowaniu z wykorzystaniem numeru karty bibliotecznej użytkownik biblioteki ściąga wybrane książki na komputer lub inny sprzęt. Gdy określony przez bibliotekę czas wypożyczenia mija, automatycznie następuje zwrot pozycji – wgrany plik jest usuwany z komputera. W wypadku tego rozwiązania biblioteka sama decyduje, jakie tytuły chce udostępnić swoim czytelnikom. Wybiera je spośród pozycji oferowanych przez firmę tworzącą takie oprogramowanie. Firma ta sama negocjuje z wydawcami zgodę na wypożyczanie książek elektronicznych w bibliotekach. Spośród zagranicznych rozwiązań tego typu można wymienić oprogramowanie amerykańskiej firmy Overdrive oraz niemieckie Onleihe, w Polsce podobne rozwiązanie dystrybuuje między innymi firma Bez Kartek.

W podobny sposób książki są udostępniane za pośrednictwem czytelni elektronicznej Ibuk Libra, przeznaczonej dla klientów instytucjonalnych. Pliki są jednak tylko udostępniane, czytelnik nie może ich wgrać na komputer. Początkowo w Ibuk Libra znajdowały się jedynie tytuły naukowe, obecnie oferta książek jest uzupełniona o literaturę popularną (albumy, atlasy, literaturę dla dzieci i młodzieży, literaturę faktu, literaturę kobiecą, literaturę piękną, literaturę popularnonaukową, poradniki, przewodniki i inne⁷). Biblioteki same decydują, które tytuły chcą gromadzić w systemie, a udostępnianie może się odbywać na dowolnym sprzęcie, po zalogowaniu⁸. W bibliotekach naukowych wykorzystuje się system zdalnego logowania dostępu do baz danych, z kolei biblioteki publiczne przekazują zainteresowanym czytelnikom hasło pozwalające na logowanie z domu. W przypadku książek w formatach przeznaczonych na czytniki biblioteki praktykują wypożyczanie samych czytników, niekiedy z wgranymi na nie tytułami. W latach 2010–2014 Biblioteka Narodowa opracowała system umożliwiający międzybiblioteczne wypożyczanie elektronicznych publikacji naukowych, z wykorzystaniem specjalnych terminali instalowanych w bibliotekach publicznych i naukowych. System ten nosi nazwę *Academica*.

Różnorodność możliwości wypożyczania przez biblioteki e-książek oraz coraz większe zainteresowanie tego typu publikacjami wśród czytelników skłoniły mnie do zadania sobie pytania, czy w zbiorach polskich bibliotek publicznych udostępnia się książki elektroniczne, a jeśli tak, to w jaki sposób. Aby odpowiedzieć na tak postawione pytanie, przygotowałam ankietę skierowaną do bibliotek

⁷ Ibuk Libra: <http://libra.ibuk.pl/> [dostęp: 3.09.2014].

⁸ Po założeniu własnego konta i zalogowaniu – również na sprzęcie przenośnym.

publicznych 30 największych miast Polski⁹. Została ona rozesłana do 12 wojewódzkich bibliotek publicznych, 47 miejskich bibliotek publicznych oraz 5 pełniących jednocześnie funkcję biblioteki miejskiej i publicznej. Ogółem zapytania wysłałam do 64 bibliotek. Odpowiedź otrzymałam z 31 bibliotek, co daje 48,4% ogółu wysłanych ankiet.

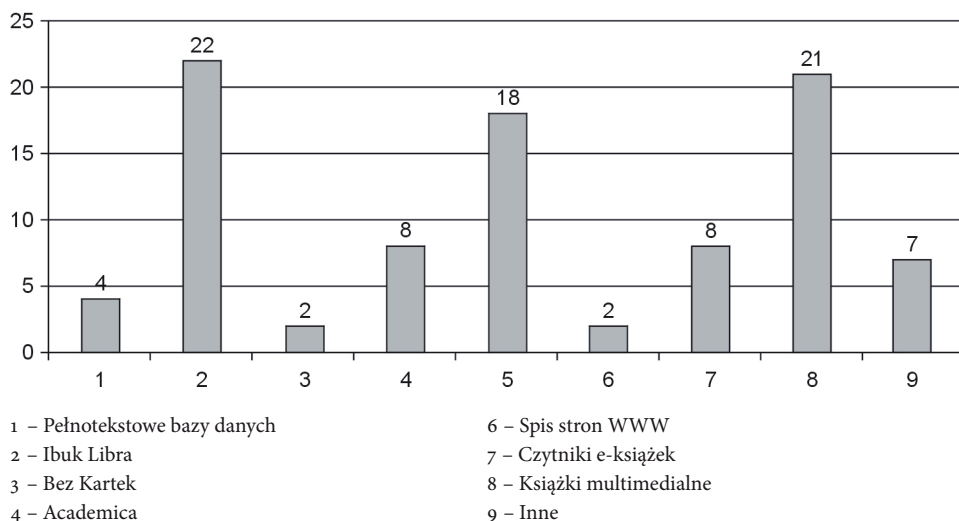
Ankieta zawierała 11 pytań (zob. Aneks). Pierwsze dotyczyło sposobów udostępniania książek elektronicznych w bibliotekach. Ankietowani mogli wybrać spośród omówionych sposobów bądź podać inne, stosowane w bibliotece. Ostatnia możliwość była przeznaczona dla bibliotek, które w ogóle nie udostępniają e-publikacji. W takim wypadku ankietowani byli proszeni o przejście do ostatniego pytania, odnoszącego się do planów uzupełnienia zbiorów o e-książki. Pozostałe pytania dotyczyły szczegółowych statystyk udostępniania książki elektronicznej poprzez systemy Ibuk Libra, Bez Kartek oraz Academica, a także czytniki. Badania prowadziłam w okresie od lipca do października 2015 roku.

Analiza otrzymanych ankiet wykazała, że książki elektroniczne udostępniało 28 placówek, co daje 90,3% biorących udział w ankiecie. Publikacjami tego typu nie dysponowały 3 biblioteki. Stosowano najczęściej trzy sposoby udostępniania e-książki. Pierwszy z nich to umożliwienie czytelnikom korzystania z serwisu Ibuk Libra (22 biblioteki). Drugi to wypożyczanie książki elektronicznej w postaci multimedialnej (21 bibliotek). Nie wydaje się to zaskakujące, ponieważ ten typ książki elektronicznej najdłużej gości na polskim rynku wydawniczym, a dodatkowo książka na nośniku optycznym jest stosunkowo łatwa do gromadzenia i udostępniania. Biblioteka musi dysponować tylko stanowiskiem z komputerem, na którym poszczególne tytuły mogą być instalowane. Nie mniej popularnym rozwiązaniem było zamieszczanie skanów własnych publikacji w bibliotekach cyfrowych (18 bibliotek). Dużym zainteresowaniem cieszyła się także cyfrowa wypożyczalnia międzybiblioteczna książek i czasopism naukowych Academica. Dysponowało nią 8 placówek. Tyle samo księżnic oferowało czytelnikom korzystanie z książek zapisanych na czytnikach elektronicznych. Z pozostałych sposobów udostępniania e-książek korzystano sporadycznie. Szczegółowe dane zostały przedstawione na wykresie 1.

W styczniu 2017 roku postanowiłam uaktualnić dane pozyskane w trakcie pierwszych badań o informacje na temat stosowania poszczególnych sposobów udostępniania książek elektronicznych w 2015 i 2016 roku. Ponownie rozesłałam ankietę, kierując ją już tylko do bibliotek, z których otrzymałam odpowiedzi na pierwszym etapie badań. Na zapytanie odpowiedziało 18 placówek.

⁹ Według GUS (stan z 31 grudnia 2014 roku) największymi miastami w Polsce są: Warszawa, Kraków, Łódź, Wrocław, Poznań, Gdańsk, Szczecin, Bydgoszcz, Lublin, Katowice, Białystok, Gdynia, Częstochowa, Radom, Sosnowiec, Toruń, Kielce, Rzeszów, Gliwice, Zabrze, Olsztyn, Bielsko-Biała, Bytom, Ruda Śląska, Rybnik, Tychy, Gorzów Wielkopolski, Dąbrowa Górnicza, Elbląg, Płock.

Wyk. 1. Sposoby udostępniania książek elektronicznych w bibliotekach publicznych największych miast polskich w 2015 roku

Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych w badaniu.

Czytelnia Ibuk Libra

Na duże zainteresowanie czytelnią Ibuk Libra wpłynęła zapewne łatwość korzystania z niej, możliwość odczytu publikacji z domu oraz bogata oferta tytułów. Znacząca była także działalność promocyjna Wydawnictwa Naukowego PWN, które jest właścicielem serwisu. Był on prezentowany na licznych konferencjach dla bibliotekarzy, a ponadto Wydawnictwo oferowało darmowy, testowy dostęp do Ibuk Libry, między innymi bibliotekom publicznym. Szczegółowe statystyki uzyskane w drodze ankiety podano w tabeli 1.

Na podstawie danych otrzymanych w 2017 roku można też stwierdzić, że dwie biblioteki zrezygnowały z abonamentu czytelni Ibuk Libra, a jedna zdecydowała o wprowadzeniu tego sposobu udostępniania do oferty. Należy też odnotować zmianę organizacyjną: cztery krakowskie miejskie biblioteki publiczne zostały połączone i od 1 stycznia 2017 roku funkcjonują jako jedna instytucja – Biblioteka Kraków.

Tab. 1. Korzystanie z czytelní Ibruk Libra

Biblioteka	Liczba tytułów w Ibruk Libra		Statystyka korzystania			
	2015	2017	2013	2014	2015	2016
Biblioteka Kraków ^a	–	2130	–	–	–	844 sesje (1 VII – 31 XII 2016)
Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu	–	–	–	529 czytelników	–	–
Biblioteka Śląska w Katowicach	2242	2482	560 sesji	2855 sesji	8016 sesji	12 633 sesje
Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu	2970	3000	27 725 ^b	50 428 ^b	44 714 sesji	63 252 sesje
Krowoderska Biblioteka Publiczna w Krakowie	2032	zob. Biblioteka Kraków	–	460 sesji	zob. Biblioteka Kraków	zob. Biblioteka Kraków
Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku	973	b.d.	41 sesji	370 sesji	b.d.	b.d.
Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie	1119	697	246 sesji	331 sesji	1434 sesje	3402 sesje
Miejska Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie	–	1101	–	–	–	935 sesji
Miejska Biblioteka Publiczna im. Jerzego Fusieckiego w Zabrzu	2241	2485	–	–	2485 ^b	2111 ^b
Miejska Biblioteka Publiczna Łódź-Widzew	1696	–	–	–	258 sesji	–
Miejska Biblioteka Publiczna Łódź-Śródmieście im. Andrzeja Struga	1697	1581	–	206 ^b	363 sesji	405 sesji
Miejska Biblioteka Publiczna w Gliwicach	2242	2482	256 sesji	263 sesje	676 sesje	1773 sesje
Miejska Biblioteka Publiczna w Katowicach	2242	b.d.	–	767 sesji	b.d.	b.d.
Miejska Biblioteka Publiczna w Tychach	2242	b.d.	–	610 ^b	b.d.	b.d.
Nowohucka Biblioteka Publiczna w Krakowie	1985	zob. Biblioteka Kraków	486 sesji	502 sesje	zob. Biblioteka Kraków	zob. Biblioteka Kraków
Podgórska Biblioteka Publiczna w Krakowie	1985	zob. Biblioteka Kraków	b.d.	1100 sesji	zob. Biblioteka Kraków	zob. Biblioteka Kraków

cd. tab. 1

Biblioteka	Liczba tytułów w Ibuk Libra		Statystyka korzystania			
	2015	2017	2013	2014	2015	2016
Śródmiejska Biblioteka Publiczna w Krakowie	1846	zob. Biblioteka Kraków	246 ^b	3409 ^b	zob. Biblioteka Kraków	zob. Biblioteka Kraków
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smółki w Opolu	1426 (konsorcjum); 158 (WBP)	974 (konsorcjum); 136 (WBP)	241 ^b	1362 ^b	1741 logowań	1184 logowań
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie	718 ^c	967	1009 sesji	1477 sesji	1759 sesji	1396 sesji
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi	1080 ^c	b.d.	–	438 sesji	b.d.	b.d.
Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie	1988	2200	–	30642 sesji	43 995 logowań	68 726 logowań
Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu	1278	1460	445 sesji	109 logowań	95 logowań	118 logowań
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dr. Witolda Bełzy w Bydgoszczy	1104 ^d	1493 ^d	260 otwarć (od IX 2013)	2483 otwarć	4110 otwarć	2412 otwarć
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie	1208	1200	1414 sesji	1589 sesji	1608 sesji	3269 sesji
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze	978	b.d.	–	1843 ^b	b.d.	b.d.

– – usługa niedostępna.

b.d. – brak danych.

^a Biblioteka powstała 1 stycznia 2017 roku przez połączenie: Krowoderskiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, Nowohuckiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, Podgórskiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, Śródmiejskiej Biblioteki Publicznej w Krakowie.

^b Nie określono, w jakich jednostkach podano dane.

^c Tylko tytuły zakupione przez bibliotekę, bez uwzględnienia tytułów darmowych.

^d W ramach Kujawsko-Pomorskiego Elektronicznego Zasobu Bibliotecznego.

Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych w badaniu.

Biblioteki i repozytoria cyfrowe

Wszystkie zbiory bibliotek cyfrowych i repozytoriów cyfrowych są udostępniane w ramach Federacji Bibliotek Cyfrowych. Badane biblioteki korzystają z następujących platform: Biblioteka Cyfrowa – Regionalia Ziemi Łódzkiej, Gdańska Biblioteka Cyfrowa, Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa, Małopolska Biblioteka Cyfrowa, Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa, Nowohucka Biblioteka Cyfrowa, Opolska Biblioteka Cyfrowa, Podkarpacka Biblioteka Cyfrowa, Podlaska Biblioteka Cyfrowa, Śląska Biblioteka Cyfrowa, Warmińsko-Mazurska Biblioteka Cyfrowa, Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa, Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa, Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa oraz Cyfrowy Dolny Śląsk. Prawie wszystkie wymienione biblioteki powstały jako projekty konsorcyjne. Wyjątek stanowi Nowohucka Biblioteka Cyfrowa, która jest tworzona tylko przez Nowohucką Bibliotekę Publiczną w Krakowie¹⁰. Należy też podkreślić, że w żadnej z ankiet nie podano informacji o tworzeniu repozytorium cyfrowego. Dodatkowo jedna biblioteka wykazała udostępnianie poprzez bibliotekę cyfrową dopiero w 2017 roku. Liczba publikacji wprowadzonych do poszczególnych bibliotek cyfrowych waha się między 2 a 100 200, co zaprezentowano w tabeli 2¹¹.

Tab.. 2. Liczba publikacji umieszczonych w bibliotece cyfrowej

Biblioteka	Biblioteka cyfrowa	Wykorzystanie bibliotek cyfrowych do udostępniania książek elektronicznych		Liczba publikacji (stan z 27 II 2017)
		2015	2017	
Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy	Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa	+	b.d.	103
Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu	Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa	+	b.d.	459
Biblioteka Śląska w Katowicach	Śląska Biblioteka Cyfrowa	+	+	100 200 (ogółem) 28 761 (ŚIBZZ)
Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu	Cyfrowy Dolny Śląsk	+	+	1512

¹⁰ Biblioteka wystosowała apel do autorów i wydawców o udzielanie zgody na umieszczanie ich publikacji w bibliotece cyfrowej. Por. *Nowohucka Biblioteka Cyfrowa*. http://witryna.biblioteka.krakow.pl/?page_id=436 [dostęp: 3.09.2014].

¹¹ Dane pozyskano z poszczególnych stron bibliotek cyfrowych, wykorzystując wyszukiwanie według lokalizacji oryginału. Ze względu na dużą liczbę wyrażeń wykorzystywanych do opisu typu publikacji nie można było zawęzić wyszukiwania do książek. Podano liczbę wszystkich publikacji umieszczonych w bibliotece cyfrowej, których oryginały znajdują się w poszczególnych bibliotekach.

cd tab. 2

Biblioteka	Biblioteka cyfrowa	Wykorzystanie bibliotek cyfrowych do udostępniania książek elektronicznych		Liczba publikacji (stan z 27 II 2017)
		2015	2017	
Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej	Śląska Biblioteka Cyfrowa	+	+	3558
Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku	Podlaska Biblioteka Cyfrowa	+	b.d.	17 294
Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie	Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa	+	+	24 613
Miejska Biblioteka Publiczna im. Hugona Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej	Śląska Biblioteka Cyfrowa	+	+	1425
Miejska Biblioteka Publiczna im. Jerzego Fusieckiego w Zabrze	Śląska Biblioteka Cyfrowa	+	+	88
Nowohucka Biblioteka Publiczna w Krakowie	Nowohucka Biblioteka Cyfrowa	+	+	3775
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smółki w Opolu	Opolska Biblioteka Cyfrowa	+	+	b.d.
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie	Warmińsko-Mazurska Biblioteka Cyfrowa	+	+	1120
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi	Biblioteka Cyfrowa – Regionalia Ziemi Łódzkiej	+	b.d.	55 937
Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie	Małopolska Biblioteka Cyfrowa	+	+	2
Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu	Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa	+	+	56 270
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dr. Witolda Bełzy w Bydgoszczy	Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa	+	+	69 285
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Josepha Conrada-Korzeniowskiego w Gdańsku	Bałtycka Biblioteka Cyfrowa; Gdańska Biblioteka Cyfrowa	–	+	b.d.
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie	Podkarpacka Biblioteka Cyfrowa	+	+	1304
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze	Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa	+	b.d.	b.d.

– – usługa niedostępna.

+ – usługa dostępna.

b.d. – brak danych.

Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych w badaniu.

Cyfrowa wypożyczalnia międzybiblioteczna książek i czasopism naukowych Academica

Dużym zainteresowaniem w 2015 roku cieszyła się cyfrowa wypożyczalnia międzybiblioteczna książek i czasopism naukowych Academica. Dysponowało nią 8 spośród placówek, które wzięły udział w ankiecie. Statystyki udostępniania podała Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu: 14 zarejestrowanych czytelników oraz 125ostępów do publikacji w 2015 roku oraz Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie: 10 osób od kwietnia do lipca 2015 roku. Zainteresowanie Academicą wzrosło w 2017 roku, możliwość korzystania z niej dodatkowo wprowadziły: Biblioteka Śląska, Miejska Biblioteka Publiczna im. Hugona Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dr. Witolda Bełzy w Bydgoszczy. Szczegółowe statystyki z 2015 i 2016 roku podano w tabeli 3.

Tab. 3. Korzystanie z cyfrowej wypożyczalni międzybibliotecznej Academica

Biblioteka	Statystyka korzystania	
	2015	2016
Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu	14 czytelników; 203 dostępów do publikacji; 37 rezerwacji	11 czytelników; 67 dostępów do publikacji; 51 rezerwacji
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smołki w Opolu	2 ^a	10 ^a
Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej	–	11 czytelników; 35 książek
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie	12 czytelników	33 czytelników
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie	–	–
Biblioteka Śląska w Katowicach	–	6 czytelników; 25 dostępów do publikacji; 16 rezerwacji
Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu	3 czytelników; 8 dostępów do publikacji	6 czytelników; 12 dostępów do publikacji
Miejska Biblioteka Publiczna im. Hugona Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej	–	115 sesji; 56 pobranych dokumentów
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dr. Witolda Bełzy w Bydgoszczy	–	5 czytelników; 14 dostępów do publikacji
Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie	2 ^a	0 ^a

– – usługa niedostępna.

^a Nie określono, w jakich jednostkach podano dane.

Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych w badaniu.

Czytniki książek elektronicznych

W 2015 roku 8 bibliotek udostępniało czytniki książek elektronicznych. Drugi etap badań pokazał, że usługa ta została wprowadzona do kolejnych 3 bibliotek, z czego w jednym przypadku chodzi o Czytak, czyli czytnik przeznaczony dla osób niewidzących. Dane dotyczące liczby czytników dostępnych w poszczególnych placówkach oraz dane na temat ich udostępniania przedstawiono w tabeli 4.

Analiza zasad dotyczących użytkowania czytników w badanych bibliotekach pozwala zauważyć, że nie w każdej bibliotece czytelnicy mogą wypożyczyć to urządzenie. Dzieje się tak w Książnicy Beskidzkiej, w której czytnik jest udostępniany tylko w Czytelnii Ogólnej Biblioteki Głównej. Z kolei Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie oraz Biblioteka Manhattan (filia Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Josepha Conrada-Korzeniowskiego w Gdańsku) wprowadziły obie możliwości, a w Nowohuckiej Bibliotece Publicznej w Krakowie czytniki są przeznaczone tylko dla osób niepełnosprawnych, gdyż oba urządzenia, które posiada biblioteka, to wspomniane Czytaki. Zgodnie z regulaminami korzystanie z czytników jest traktowane bardzo restrykcyjnie. Większość bibliotek pozwala na wypożyczenie tylko osobom pełnoletnim, które nie mają zaległości w stosunku do biblioteki, i po okazaniu dowodu osobistego. Zazwyczaj czytelnicy muszą dodatkowo podpisać specjalne oświadczenie, a opłaty za przetrzymanie czytnika są większe niż w wypadku tradycyjnych publikacji. Czytniki są wypożyczane na 14 lub 30 dni, z możliwością prolongaty (z wyjątkiem Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Emanuela Smółki w Opolu). Co ważne, najczęściej są to czytniki bez wgranej zawartości. Biblioteki, które zdecydowały się na jej umieszczenie, udostępniały e-książki między innymi z biblioteki internetowej Wolne Lektury. Użytkownicy mogą zatem sami wgrać na urządzenia publikacje (z wyjątkiem Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Emanuela Smółki w Opolu), ale tylko w zgodzie z obowiązującym prawem, a przed zwrotem urządzenia wszystko musi zostać usunięte.

Pozostałe sposoby udostępniania książki elektronicznej

Pełnotekstowe bazy danych w 2015 roku oferowały cztery biblioteki (Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smółki w Opolu¹², Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie, Wojewódzka Bibliote-

---

¹² Biblioteka jako udostępniane bazy wymieniła serwis Ibuk Libra oraz Wolne Lektury.

Tab. 4. Korzystanie z czytelników e-książek

Biblioteka	Liczba czytelników		Warunki udostępniania		Statystyka korzystania			
	2015	2017	wypożyczenie	prolongata	2013	2014	2015	2016
Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu	32	32	1 miesiąc	1 miesiąc	–	117	324	275
Książnica Beskidzka	1	b.d.	usługa niedostępna (tylko w czytelniku)		15	21	b.d.	b.d.
Miejska Biblioteka Publiczna Łódź-Widzew	–	1 Czytelnik	b.d.	b.d.	usługa dostępna od 21 XII 2016			
Miejska Biblioteka Publiczna w Gliwicach	15	25	30 dni	30 dni	usługa dostępna od I 2015		164	223
Nowohucka Biblioteka Publiczna w Krakowie	2 Czytelniki	zob. Biblioteka Kraków	tylko osoby niepełnosprawne	b.d.	–	–	zob. Biblioteka Kraków	zob. Biblioteka Kraków
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smolki w Opolu	12	12	14 dni	–	23	10	3	8
Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie	60	38 wypożycz. 16 udost.	14 dni	możliwa trzykrotnie	294	521	745	595
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Josepha Conrada - Korzeniowskiego w Gdańsku	3	3	za kaucją	b.d.	b.d.			
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dr. Witolda Bełzy w Bydgoszczy	–	5	4 tygodnie	b.d.	–	–	–	10
Miejska Biblioteka Publiczna im. Jerzego Fusieckiego w Zabrzu	–	9	4 tygodnie za kaucją	b.d.	usługa dostępna od VIII 2015		9	10

cd. tab. 4

Biblioteka	Liczba czytelników		Warunki udostępniania		Statystyka korzystania			
	2015	2017	wypożyczenie	prolongata	2013	2014	2015	2016
Biblioteka Kraków ^a	–	51	14 dni	b.d.	–	–	–	–
Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie	6	6	1 miesiąc	możliwa trzykrotna	usługa dostępna od VII 2015			29
								30

– – usługa niedostępna.

b.d. – brak danych.

^a Biblioteka powstała 1 stycznia 2017 roku przez połączenie: Krowoderskiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, Nowohuckiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, Podgórskiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, Śródmiejskiej Biblioteki Publicznej w Krakowie.

Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych w badaniu.

ka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi), udostępniając między innymi: Vademecum Głównego Księgowego, System Informacji Prawnej Legalis lub Lex. Spośród bibliotek, które wzięły udział w badaniu w 2017 roku, żadna nowa biblioteka nie zdecydowała się na wprowadzenie baz danych do swojej oferty.

Spisem stron WWW dysponowały w pierwszym badaniu 2 placówki (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku), w drugim jeszcze 3 (Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smółki w Opolu, Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie).

Korzystanie z serwisu internetowego Bez Kartek umożliwiały 2 placówki (Biblioteka Manhattan, Książnica Beskidzka). Książnica Beskidzka oferowała tę usługę do 2015 roku. Szczegółowe statystyki podano w tabeli 5.

Tab. 5. Korzystanie z serwisu internetowego Bez Kartek

Biblioteka	Statystyka korzystania			
	2013	2014	2015	2016
Książnica Beskidzka	50	17	1965	usługa niedostępna
Biblioteka Manhattan	71	116	93	16

Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych w badaniu.

W wypadku pytania dotyczącego wprowadzenia do oferty książek elektronicznych bądź poszerzenia oferty już istniejącej w 2015 roku w 2 ankietach zaznaczono, że nie jest planowane poszerzenie oferty, natomiast w 7 ankietach nie wskazano żadnej odpowiedzi, co może sugerować brak takiego zamierzenia. Z kolei 8 placówek planowało poszerzanie istniejącej już oferty. Spośród nich 6 księżnic chciało wprowadzić nowe rozwiązania: listę stron WWW, czytniki e-książek oraz dostęp do serwisu Legimi, Academica, Ibuk Libra. Drugi etap badań pokazał, że rzeczywiście w kilku przypadkach udało się wprowadzić serwis Legimi. W ofercie bibliotek znalazła się także możliwość korzystania ze stworzonej niedawno przez wydawnictwo Helion Naukowej Akademickiej Sieciowej Biblioteki Internetowej – NASBI.

Przeprowadzone badania wykazały, że polskie biblioteki publiczne oferują swoim czytelnikom książki elektroniczne. Wybierają różne sposoby, jednak najczęściej sięgają po takie rozwiązania, jak udostępnianie książki multimedialnej czy dostęp do czytelni Ibuk Libra, być może ze względu na promocję prowadzoną przez zainteresowane firmy i instytucje. Ciekawym sposobem jest także wypożyczanie czytników e-książek. W wypadku tej oferty problemem wydaje się brak publikacji elektronicznych, które zostałyby uprzednio zakupione przez bibliotekę i wgrywane na czytnik.

Aneks

Ankieta wykorzystana w badaniu

Nazwa biblioteki: .....

1. W jakiej postaci książki elektroniczne udostępniane są w bibliotece:
  - w pełnotekstowych bazach danych ☐
  - poprzez czytelną Ibuk Libra ☐
  - poprzez serwis Bez Kartek ☐
  - w cyfrowej wypożyczalni międzybibliotecznej książek i czasopism naukowych Academica ☐
  - poprzez zdigitalizowane zbiory w bibliotece cyfrowej / repozytorium ☐
  - w postaci spisu stron WWW z darmowym dostępem umieszczonym na stronie domowej biblioteki ☐
  - poprzez czytniki e-booków wypożyczane w bibliotece ☐
  - w postaci książki multimedialnej (np. słowniki, encyklopedie, programy edukacyjne na DVD dla dzieci) ☐
  - inne ..... ☐
  - biblioteka nie dysponuje książkami elektronicznymi (proszę przejść od razu do pytania nr 11) ☐

2. Jakie pełnotekstowe bazy danych z książkami elektronicznymi posiada biblioteka:
.....

3. Ile tytułów w czytelną Ibuk Libra oferuje biblioteka: .....

4. Bardzo proszę o podanie statystyki wykorzystania serwisu Ibuk Libra:

2015 – ..... 2014 – .....

5. Bardzo proszę o podanie statystyki wykorzystania serwisu Bez Kartek:

2015 – ..... 2014 – .....

6. Bardzo proszę o podanie statystyki wykorzystania cyfrowej wypożyczalni międzybibliotecznej książek i czasopism naukowych Academica:

2015 – ..... 2014 – .....

7. W jakiej bibliotece cyfrowej / repozytorium biblioteka udostępnia zbiory:

.....

8. Ile czytników e-booków udostępnia biblioteka: .....

9. Jakie są zasady ich udostępniania:

.....

.....

.....

.....

10. Bardzo proszę o podanie statystyki wykorzystania czytników e-booków:

2015 – ..... 2014 – .....

11. W jakiej postaci książki elektroniczne biblioteka (dodatkowo) planuje wprowadzić do zbiorów:

- w pełnotekstowych bazach danych ☐
- poprzez czytelnię Ibuk Libra ☐
- poprzez serwis Bez Kartek ☐
- w cyfrowej wypożyczalni międzybibliotecznej książek i czasopism naukowych Academica ☐
- poprzez zdigitalizowane zbiory w bibliotece cyfrowej / repozytorium ☐
- w postaci spisu stron WWW z darmowym dostępem umieszczonym na stronie domowej biblioteki ☐
- poprzez czytniki e-booków wypożyczane w bibliotece ☐
- w postaci książki multimedialnej (np. słowniki, encyklopedie, programy edukacyjne na DVD dla dzieci) ☐
- inne ..... ☐
- biblioteka nie planuje udostępniania książek elektronicznych (rozszerzenia oferty książek elektronicznych) ☐